

Considerații privind domiciliul în dreptul civil român

Prof. univ. dr. Ion Dogaru
Prof.univ.dr. Sevastian Cercel

Considerations concerning the domicile of the physical person

Abstract

Regarded in report with the others, the identity of every human being needs a special protection, materialised in the concept of "identification", which establishes the relations between the person and the society. The problem of the control and the verification of the physical persons' identity, imposed different legislative interventions which can conciliate the obligations of the individual freedom with the interests of the public order, especially those of the security of goods and persons. The author makes an explicit description of all the aspects of the identification of the person and the juridical base of the domicile.

Key words : human's identity, identification means, domicile inviolability, domicile obligativity, conventional domicile

Cuvinte cheie : *identitatea omului, mijloace de identificare, inviolabilitatea domiciliului, obligativitatea domiciliului, domiciliu convențional*

1. Preliminarii. Problema identificării omului apare pe tot parcursul vieții acestuia, nu doar în «viața sa juridică», ci și în cea «extrajuridică». De o manieră generală, a „identifica” persoana fizică înseamnă «a constata identitatea» acesteia, a individualiza omul în societate, în ansamblul relațiilor sociale la care participă. Astfel, identitatea omului are o importanță aparte prin prisma relațiilor persoanei fizice cu ea însăși și cu ceilalți, fiind din ce în ce mai riguros impusă ideea *protejării identității* fiecăruia. Pe de altă parte, dreptul la identitate este prevăzut în reglementările interne și internaționale: spre exemplu, art. 8 din Convenția cu privire la drepturile copilului¹ prevede că «dreptul copilului de a-și păstra *identitatea*, inclusiv cetățenia, *numele său* și relațiile familiale, astfel cum sunt recunoscute de lege, fără amestec ilegal»; de asemenea, art. 8 alin. (1) din Legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului prevede: „Copilul are dreptul la stabilirea și păstrarea identității sale”.

Privită în raport cu ceilalți, identitatea fiecăruia necesită o protecție specială concretizată în conceptul de „identificare”, ce determină astfel relațiile

---

¹Adoptată de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989, a intrat în vigoare la 2 septembrie 1990, iar România a ratificat-o la 28 septembrie 1990 prin Legea nr. 18/1990; pentru textul convenției, *Principalele instrumente internaționale pentru drepturile omului la care România este parte*, vol. I, *Instrumente universale*, IRDO, București, 1997, p. 232-256; pentru analiza legislației privind protecția datelor cu caracter personal, *R. Carp, S. Șandru, Dreptul la intimitate și analiza datelor cu caracter personal*, Ed. All Beck, București, 2004, p. 105-188.

dintre individ și societate. Problema controlului și a verificării identității persoanelor fizice a determinat diferite intervenții legislative, menite să concilieze imperativele libertății individuale cu interesele ordinii publice, mai ales ale securității persoanelor și bunurilor². În sistemul nostru, Ordonanța de urgență nr. 97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români³, cuprinde dispoziții privind evidența cetățenilor români, considerată „un sistem național de înregistrare și actualizare a datelor cu caracter personal ale acestora, necesar cunoașterii populației, mișcării acesteia și comunicării de date, în interesul cetățenilor, al statului și al instituțiilor publice” [art. 2 alin. (1)]. În jurisprudența C.E.D.O. se consideră că identitatea unei persoane *face parte din viața privată* a acesteia, dar ține și de *interesul general* reflectat în organizarea evidenței populației de către fiecare stat contractant. Se admite că practica statelor de a reglementa identificarea naționalilor pe baza unui sistem propriu în materie, care impune obligația fiecărei persoane de a avea o carte națională de identitate și de a o arăta la cererea organelor de poliție, nu constituie o ingerință în viața ei privată, prohibită de art. 8 al Convenției⁴.

După cum se știe, omul are vocația de subiect de drept în toate ramurile de drept și, în consecință, identificarea este necesară și se face în toate aceste ramuri, așa încât, în domeniul dreptului, identificarea este atotcuprinzătoare⁵. Sistemul juridic nu poate admite, în desfășurarea obișnuită a circuitului civil, „tănuirea identității”, așa încât „anonimatul” constituie aici o excepție. Desemnarea concretă a titularului dreptului subiectiv ori a subiectului ținut de executarea obligației înseamnă, în fapt, identificarea sa.

---

² Fr. Terré, D. Fenouillet, Droit civil. Les personnes. La famille. Les incapacités, Dalloz, Paris, 1996, p. 158-159; I. Dogaru, D.C. Dănișor, Drepturile omului și libertățile publice, Ed. Dacia Europa Nova, Lugoj, 1997, p. 181; C. Bîrsan, Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole, vol. I, 2005, Ed. All Beck, București, 2005, p. 605.

³ M. Of. nr. 641 din 20 iulie 2005.

⁴ Curtea a decis (cauza Smirnova împotriva Rusiei, 24 iulie 2003) că nerestituirea documentului de identitate (pașaportul interior) de către organele de poliție care l-au reținut de la titularul său în cazul unei anchete penale, constituie o încălcare a dreptului acestuia la viața privată.

⁵ Gh. Belei, Drept civil. Persoanele, 1982, Universitatea din București, TUB, p. 192; Idem, Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil, ed. a VII-a răvăzută și adăugită de M. Nicolae, P. Trușcă, București, ed. Universul Juridic, 2001, p. 378; G. Boro, Drept civil. Partea generală. Persoanele, Ed. All Beck, București, 2002, p. 311; E. Chelaru, Drept civil. Persoanele, Ed. All Beck, București, 2003, p. 9; E. Lupan, Drept civil. Persoana fizică, Ed. Lumina Lex, București, 1999, p. 123; M.N. Costin, Marile instituții ale dreptului civil român, vol. II, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 264-265; V.V. Popa, Drept civil. Partea generală. Persoanele, Ed. All Beck, 2005, p. 386; S. Cercel, A. Florea, A. Ponea, Drept civil. Persoana fizică, Ed. Universitaria, Craiova, 2003, p. 61; E. Poenaru, Drept civil. Teoria generală. Persoanele, Ed. All Beck, București, 2002, p. 327-328.

În acest cadru, prin identificarea persoanei fizice se înțelege «individualizarea» omului, adică determinarea poziției sale, stabilirea identității sale, în viața juridică. În doctrina noastră s-a impus opinia potrivit căreia, pentru dreptul civil, identificarea persoanei fizice înseamnă individualizarea omului în raporturile de drept civil, în care participă în calitate de subiect activ ori subiect pasiv. Ca instituție juridică (totalitatea de norme care reglementează individualizarea omului în toate raporturile juridice la care participă) identificarea persoanei fizice este o *instituție juridică complexă*. Numai o parte din această instituție complexă aparține dreptului civil, și anume aceea formată din normele juridice care reglementează mijloacele de individualizare a omului în raporturile civile.

Se admite că identificarea omului este o necesitate permanentă și generală. Mai întâi, așa cum viața juridică, expresie a vieții sociale, este permanentă, din punct de vedere al existenței umane, tot astfel este și nevoia identificării omului. De la naștere până la moarte, participăm continuu la cele mai diferite raporturi civile (și nu numai civile), unde se impune identificarea celor implicați. Pe de altă parte, este o necesitate *generală* pentru că individualizarea omului se realizează în toate raporturile juridice la care participă, adică în toate raporturile de drept. În calitate de participant la raporturile civile, individul este însoțit în permanență de necesitatea individualizării sale: la naștere, copilul „se înregistrează”, ceea ce înseamnă o primă identificare⁶; minoritatea aduce problema ocrotirii copilului, indiferent că este lipsit de capacitate de exercițiu sau are capacitate restrânsă, ceea ce presupune identificarea acestuia; ulterior majoratul și, de aici înainte, încheierea diferitelor acte juridice civile, în calitate de titular al deplinei capacități de exercițiu, implică, iarăși, identificarea sa; în fine, faptul morții fizic constatate sau judecătorește declarate reclamă identificarea. Identificarea persoanei fizice este necesară și în raporturile guvernate de normele altor ramuri de drept⁷: în dreptul procesual civil sau penal, „citarea” părților (reclamant/pârât, învinuit/inculpat/parte vătămată etc.), *exempli gratia*, este de neconceput în afara identificării persoanei; în dreptul constituțional, în materie electorală, „listele de alegători” impun identificarea acestora; în dreptul administrativ, în materia contravențiilor, este importantă identificarea contravenientului; în dreptul fiscal, pentru stabilirea și plata impozitelor și taxelor datorate, este necesară identificarea contribuabilului; în dreptul penal, calitatea de „autor”, „coautor”, „complice” ori „instigator”, nu poate fi despărțită de identificarea persoanei care are o astfel de calitate, iar desfășurarea

---

⁶ Ordinul ministrului sănătății nr. 418/2004 privind identificarea nou-născutului la naștere (M. Of. nr. 349 din 21 aprilie 2004) prevede reguli pentru identificarea nou-născutului imediat după expulzie, prin atașarea la nivelul antebrațului a unei brățări (roz/albastru) pe care se vor înscrie numele mamei, numărul foii de observație, sexul, data și ora nașterii (art. 1-3).

⁷ Gh. Beleiu, op. cit., 1982, p. 194; Fr. Terré, D. Fenouillet, op. cit., 1996, p. 159-160.

întregului proces penal presupune identificarea celor implicați (în cursul urmăririi penale, în cursul judecății și în cursul executării pedepsei penale)⁸.

Necesitatea identificării persoanei fizice ține atât de rațiuni de ordin general, cât și de ordin personal, individual. Este de ordin *general*, în sensul că societatea însăși are interesul ca fiecare component al ei să poată fi identificat în multiplele raporturi juridice la care participă. Totodată, această nevoie este și de ordin *personal* sau individual pentru că fiecare om, în calitatea sa de participant la diversitatea raporturilor de drept, este direct interesat să se poată individualiza în aceste raporturi.

Sub aspect terminologic, noțiunea de „mijloace de identificare” („elemente de identificare” sau „atribute de identificare”) are două sensuri. *Mai întâi*, prin „mijloace de identificare” înțelegem acele atribute ori calități, reglementate de lege, care servesc la individualizarea omului, la distingerea sa față de alți oameni. Aceste elemente (atribute ori calități) sunt reglementate de dreptul civil (când apar ca drepturi subiective civile), dar și de normele altor ramuri de drept (fără a fi întotdeauna drepturi subiective). Spre exemplu, în dreptul constituțional, cetățenia este calitatea ce exprimă apartenența omului la un anumit stat și îi atribuie posibilitatea de a fi titularul drepturilor și îndatoririlor prevăzute de legile statului respectiv⁹; în dreptul penal și procesul penal întâlnim noțiuni precum „cu/fără antecedente penale” ori „cu/fără cazier judiciar”¹⁰. În acest sens, ansamblul mijloacelor reglementate în ramurile dreptului pentru stabilirea identității persoanei fizice constituie un „sistem al mijloacelor de identificare”, coerent și eficient pentru determinarea poziției individului în viața juridică (și extrajuridică). În dreptul civil, principalele mijloace de identificare, numite și *atribute de identificare*, sunt: numele, domiciliul și starea civilă¹¹. Este important de reținut că, în „sistemul mijloacelor de identificare”, atributele de identificare ocupă locul pe care dreptul civil îl are în sistemul juridic, așa încât constituie „dreptul comun” în materia identificării omului¹². Pe de altă parte, de principiu, un mijloc de

---

⁸ De asemenea, art. 293 C.pen. pedepsește „falsul privind identitatea”: (1) „Prezentarea sub o *identitate* falsă ori atribuirea unei asemenea *identități* altei persoane, pentru a induce sau a menține în eroare un organ sau o instituție de stat sau o altă unitate dintre cele la care se referă art. 145, în vederea producerii unei consecințe juridice, pentru sine ori pentru altul, se pedepsește cu închisoarea de la 3 luni la 3 ani”. (2) „Cu aceeași pedeapsă se pedepsește încredințarea unui înscris care servește pentru dovedirea *stării civile* ori pentru legitimare sau *identificare* spre a fi folosit fără drept”.

⁹ A se vedea, I. Muraru, E.S. Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, 2003, Ed. All Beck, București, p. 116-120.

¹⁰ Gh. Beleiu, *Drept civil. Persoanele*, 1982, p. 195, care arată, pe bună dreptate, că nu întotdeauna este vorba de un „drept subiectiv” al individului, ci, uneori, o anumită „calitate” primește considerare pentru identificarea omului; G. Boroș, *Drept civil*, 2002, p. 312.

¹¹ C. Stătescu, *Drept civil. Persoana fizică. Persoana juridică. Drepturile reale*, EDP București, 1970, p. 98; Gh. Beleiu, *Drept civil român*, 2001, p. 379.

¹² Pentru poziția dreptului civil de „drept comun” și consecințele sale, A. Pop, Gh. Beleiu, *Drept civil. Teoria generală a dreptului civil*, TUB, 1980, p. 38-42; G. Boroș,

identificare reglementat într-o anumită ramură de drept este folosit și în alte ramuri, păstrându-și semnificația.

Într-un al doilea sens, prin „mijloace de identificare” se înțeleg acele mijloace (înscrisuri oficiale) prin care se dovedesc drepturile subiective ori calitățile care individualizează omul. Sunt astfel de mijloace de identificare: cartea de identitate, actele de stare civilă (certificat de naștere, certificat de căsătorie, certificat de deces), înscrisurile ce țin de „cazierul judiciar”, hotărârile judecătorești.

2. Noțiunea de domiciliu. Identificarea persoanei fizice în spațiu se realizează cu ajutorul *domiciliului*. Conținutul juridic al acestei noțiuni nu este cel pe care îl avem în vedere în mod obișnuit când folosim acest termen, pentru că noțiunea juridică de domiciliu este într-o anumită măsură fictivă, pe de o parte, și nu se confundă cu *reședința* și nici cu *locuința* unei persoane, pe de altă parte, după cum vom încerca să demonstrăm în cele ce urmează.

Din punct de vedere etimologic, cuvântul domiciliu provine din sintagma latină *domum colere*, ceea ce desemnează „casa pe care o locuiește cineva”; în acest sens se afirma *nemo de domo suo extrahi debet* (casa unde locuiește cineva și din care nu poate fi izgonit)¹³. Dar, trebuie să reținem, *ab initio*, că *nu orice locuință* care aparține unei persoane are semnificația juridică de domiciliu, după cum noțiunea de domiciliu nu este dependentă nici de dreptul de proprietate asupra unei case (spațiu de locuit).

Decretul nr. 31/1954 privind persoanele fizice și persoanele juridice, care cuprinde unele dispoziții de principiu în această materie (art. 13-15), prevede că „*domiciliul unei persoane fizice este acolo unde ea își are locuința statornică sau principală*” (art. 13). De asemenea, Ordonanța de urgență nr. 97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate a cetățenilor români¹⁴, cuprinde dispoziții importante în această materie în capitolul IV, intitulat „Domiciliul și reședința”, art. 25-40; se prevede că „*domiciliul persoanei fizice este la adresa la care aceasta declară că are locuința principală*” [art. 26 alin. (1) din Ordonanța de urgență nr. 97/2005]. Dispoziții privind domiciliul sunt cuprinse și în alte acte normative, interne sau internaționale, precum: Codul familiei, Pactul internațional privind drepturile civile și politice ale omului; Convenția privind drepturile

---

op. cit., p. 6-7; I. Dogaru, S. Cercel, Drept civil. Partea generală, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 15-16.

¹³D. Alexandresco, Principiile dreptului civil român, vol. I, Atelierele grafice SOCEC, București, 1926, p. 186, nr. 227; potrivit art. 87 C.civ. (abrogat) „domiciliul fiecărui român, în cât privește exercitarea drepturilor sale civile, este acolo unde își are principala sa așezare”.

¹⁴M. Of. nr. 641 din 20 iulie 2005; adoptată prin Legea nr. 290/2005 (M. Of. nr. 959 din 28 octombrie 2005); la data intrării în vigoare a ordonanței de urgență a fost abrogată (prin art. 52) Legea nr. 105/1996 privind evidența populației și cartea de identitate, care în art. 25 alin. (1) prevedea: „*domiciliul persoanei fizice (...) este la adresa din localitatea unde acesta își are locuința statornică*”.

copilului (art. 8); Convenția europeană a drepturilor omului, care în art. 8 protejează distinct dreptul la domiciliu: „Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale”¹⁵; în plus, art. 2 din Protocolul adițional nr. 4 la această convenție (Strasbourg, 19 septembrie 1963) prevede că „oricine se găsește în mod legal pe teritoriul unui stat are dreptul să circule în mod liber și să-și aleagă în mod liber reședința” (1) (s.n. – S.C.).

Domiciliul este o noțiune care prezintă importanță pentru toate ramurile de drept și, bineînțeles, pentru dreptul civil. Astfel, acesta prezintă importanță în materia capacității civile, în materia obligațiilor civile (obligațiile se execută, în lipsa altor prevederi legale, la domiciliul debitorului), în materia succesiunilor (locul deschiderii succesiunii este ultimul domiciliu al defunctului). De asemenea, în materia dreptului procesual civil, domiciliul este important pentru stabilirea instanței competente din punct de vedere teritorial, pentru determinarea locului comunicării actelor de procedură¹⁶. În doctrina noastră s-a impus opinia potrivit căreia domiciliul este «acel atribut de identificare a persoanei fizice care o individualizează în spațiu, prin indicarea unui loc având această semnificație juridică»¹⁷.

3. Caracterele juridice ale domiciliului. Domiciliul este un drept personal nepatrimonial, astfel că posedă caracterele juridice ale oricărui astfel de drept: universalitate, opozabilitate *erga omnes*, inalienabilitate, imprescriptibilitate, personalitate. La acestea se adaugă și anumite caractere specifice: stabilitatea, unicitatea, obligativitatea, inviolabilitatea. Mai întâi, *stabilitatea* caracterizează domiciliul de drept comun și domiciliul legal și constă în aceea că domiciliul este locuința

---

¹⁵C. Bîrsan, Convenția europeană a drepturilor omului, vol. I, 2005, p. 657-664, care consideră că, în definitiv, toate celelalte drepturi menționate de art. 8 sunt legate, în principiu, de dreptul la domiciliu; Curtea a statuat că dreptul la domiciliu privește *siguranța și bunăstarea persoanei* (Gillow c. Regatului Unit, 24 noiembrie 1986).

¹⁶În dreptul penal, *pătrunderea fără drept, în orice mod, într-o locuință, încăpere, dependență sau loc împrejmuit ținând de aceasta, fără consimțământul persoanei care le folosește, sau refuzul de a le părăsi la cererea acesteia* constituie infracțiunea de violare de domiciliu prevăzută în art. 192 C.pen.; obiectul juridic special al acestei infracțiuni este format din relațiile sociale privind apărarea libertății persoanei, sub aspectul libertății vieții domestice, libertate care aparține individului, dar interesează întreaga societate.

¹⁷C. Stătescu, Drept civil, 1970, p. 146; I. Dogaru, Drept civil român, Ed. Themis, Craiova, 2000, p. 442; G. Boroi, Drept civil, 2002, p. 341; Gh. Beleiu, Drept civil român, 2001, p. 396; V.V. Popa, op. cit., p. 403-404. *Domicilium est, ubi quis larem, rerumque ac fortunarum suarum summam constituit, unde rursus non sit discessurus si nirediit, peregrinari jam destitit* (locul unde persoana posedă bunuri, unde și-a stabilit sediul afacerilor sale domestice, pe care nu-l părăsește dacă nicio afacere nu o impune, pe care îl părăsește pentru a întreprinde o călătorie, și unde se reîntoarce în urma acestei călătorii), D. Alexandresco, Principiile dreptului civil, p. 187, nr. 231; „Domiciliul este locul unde persoana este presupusă a fi în prezență în ochii legii”, N. Titulescu, Drept civil, Ed. All Beck, București, reeditat, 2004, p. 139.

statornică a unei persoane, acest caracter deosebindu-l de reședință. Pe de altă parte, *unicitatea* este acel caracter al domiciliului potrivit căruia la un anumit moment dat o persoană are doar un domiciliu și numai unul (de drept comun sau legal). Concret, dacă o persoană are mai multe locuințe statornice, situație care poate fi întâlnită adeseori, trebuie să admitem că numai una este considerată a fi domiciliul, și anume locuința principală (acest aspect va fi analizat *in concreto*). În acest sens, art. 25 alin. (2) din Ordonanța de urgență nr. 97/2005 prevede clar că „cetățenii români *nu pot avea în același timp decât un domiciliu și/sau o singură reședință*. În cazul în care aceștia dețin mai multe locuințe, își pot stabili domiciliul sau reședința în oricare dintre ele”.

La rândul său, *obligativitatea* domiciliului decurge din funcția social-juridică a acestuia de a servi ca mijloc de individualizare a persoanei fizice în spațiu, funcție care prezintă interes și pentru societate, iar nu numai pentru titular. Acest caracter juridic exprimă regula că *orice persoană trebuie să aibă un domiciliu*, din punctul de vedere al legii civile¹⁸. În fine, *inviolabilitatea* domiciliului este prevăzută expres în normele constituționale (art. 27) și impune, în principiu, *interdicția pătrunderii în domiciliul unei persoane fără acordul acesteia* (cu excepția situațiilor prevăzute de lege). Inviolabilitatea domiciliului este impusă și prin normele de drept penal și, deși norma constituțională folosește noțiunea tradițională de domiciliu, totuși garanția inviolabilității se extinde asupra tuturor locurilor supuse uzului domestic, care sunt prevăzute expres în dispozițiile art. 192 C.pen. (locuință, încăpere, dependință sau loc împrejmuit care ține de acestea). În acest sens, noțiunea de domiciliu are o accepțiune mai largă în dreptul constituțional și în dreptul penal, decât în dreptul civil. Inviolabilitatea domiciliului nu este întemeiată numai pe dreptul de proprietate ori pe faptul posesiei exercitate asupra locuinței unde persoana și-a stabilit domiciliul, ea se întemeiază pe respectul personalității umane¹⁹, așa încât violarea de domiciliu este o faptă *împotriva persoanei*, iar nu a proprietății. Este foarte adevărat că în cele mai multe cazuri

---

¹⁸*Difficile est sine domicilio esse quemquam* (este rar ca cineva să nu aibă domiciliu, L. 27, 2, in medio, Dig., Ad municipalem et de incolis, 50.1). Se consideră că nomazii sunt socotiți ca rămași și domiciliați în locul unde au avut vreodată domiciliul lor, iar, dacă niciodată nu l-au avut, la locul unde erau domiciliați părinții și, în cazul când nici aceștia nu l-au avut, atunci, întrucât nomazii de obicei nu au nici măcar o simplă reședință, la locul unde li s-a declarat nașterea, *M.I. Eremia*, în *Persoana fizică în dreptul RPR*, p. 148; în sens contrar, *C. Stătescu*, op. cit., 1970, p. 148-149, care arată că nu ar putea exista infracțiunea de vagabondaj dacă nu ar exista persoane fără domiciliu, aceasta fiind una din condițiile existenței infracțiunii; „în realitate există persoane fără un domiciliu, iar dacă sub aspect juridic această lipsă se poate suplini pe cale de raționament, care poate prezenta interes și pentru dreptul civil, el nu poate înlătura lipsa reală a domiciliului”, *N. Titulescu*, op. cit., 2005, p. 141; în sensul că această excepție nu înlătură obligativitatea domiciliului, *Gh. Beleiu*, *Drept civil. Persoanele*, 1982, p. 263-264; potrivit art. 95 alin. (1) C.proc.civ. dacă reclamantul demonstrează că, deși a făcut tot ce i-a stat în putință, nu a izbutit să afle domiciliul pârâtului, se va dispune „*citarea acestuia prin publicitate*”.

¹⁹*I. Muraru, E.S. Tănăsescu*, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, 2003, p. 188-190.

domiciliul este stabilit într-o locuință asupra căreia persoana are un drept de proprietate, însă protecția juridică a domiciliului nu poate fi condiționată de existența dreptului de proprietate.

4. Domiciliul de drept comun. În funcție de modul în care acesta s-a stabilit, domiciliul este de trei feluri: domiciliul de *drept comun*, care este locuința statornică, aleasă de o persoană fizică în mod liber; domiciliu *legal* care apare în situații expres prevăzute de lege pentru anumite persoane, al căror domiciliu este declarat a fi într-un anumit loc; și, în fine, domiciliul *ales* sau domiciliul *convențional*, care apare în cadrul anumitor raporturi juridice în care persoana este angajată și este aplicabil doar în privința acestora. Se poate vorbi de domiciliul *politic* sau domiciliul *civil*, dacă ne referim la exercițiul drepturilor politice ori drepturilor civile ale persoanei fizice²⁰.

Domiciliul de *drept comun* (ordinar), denumit și domiciliul *voluntar*, tocmai pentru a sublinia că este stabilit în mod suveran de subiectul de drept, are ca titular, în principiu, persoana cu capacitate de exercițiu deplină. Alegerea domiciliului, garantată prin lege, este atribuită așadar numai aceleia care are aptitudinea de a dobândi și exercita drepturi civile și de a-și asuma și executa obligațiile civile prin încheierea – personal și singur – a tuturor actelor juridice civile. El este prezumat că are puterea de a-și reprezenta corect consecințele juridice civile ale manifestării sale de voință în sensul stabilirii domiciliului într-un anumit loc. Regula este, așadar, că acela care a dobândit experiența necesară vieții juridice proprii este titularul domiciliului de drept comun²¹.

În mod excepțional, minorul care a împlinit 14 ani și are, astfel, *capacitate de exercițiu restrânsă* poate avea domiciliu de drept comun. Potrivit art. 102 din Codul familiei, autoritatea tutelară poate încuviința copilului, la cererea acestuia, „după împlinirea vârstei de 14 ani, să-și schimbe felul învățaturii ori pregătirii profesionale stabilită de părinți sau *să aibă locuința* pe care o cere desăvârșirea învățaturii ori pregătirii profesionale”. Pe de altă parte, la majorat domiciliul legal al fostului minor devine domiciliu de drept comun.

Potrivit art. 25 alin. (2) din Ordonanța de urgență nr. 97/2005, „cetățenii români au dreptul *să-și stabilească sau să-și schimbe, în mod liber, domiciliul* ori reședința, cu excepția cazurilor expres prevăzute de lege” (s.n.). Legea instituie în această materie *principiul libertății alegerii domiciliului* potrivit căruia *persoana fizică este liberă să-și stabilească sau să-și schimbe domiciliul în orice localitate*

---

²⁰D. Alexandresco, Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil, tom I, 1906, p. 456.

²¹Alegerea domiciliului este, în acest context, un act juridic civil; pentru delimitarea noțiunilor de act și fapt juridic, și pentru analiza schimbării domiciliului, din această perspectivă, a se vedea I. Dogaru, D.C. Dănișor, Gh. Dănișor, Teoria generală a dreptului, Ed. Științifică, București, 1999, p. 332-333.

din țară²². Potrivit art. 27 din Ordonanța de urgență nr. 97/2005, dovada *adresei de domiciliu* se poate face cu unul dintre următoarele documente: a) acte privind *titlul locativ*; b) declarația scrisă de *primire în spațiu* a găzduitorului, însoțită de actul de proprietate al acestuia, pentru persoanele care solicită schimbarea domiciliului la o altă persoană fizică; c) *declarația pe propria răspundere* a solicitantului, însoțită de *nota de verificare* a polițistului de ordine publică, prin care se certifică existența unui imobil și faptul că solicitantul locuiește efectiv la adresa declarată; d) documentul eliberat de primăria din care să rezulte că solicitantul, sau după caz, găzduitorul acestuia *figurează în Registrul agricol*, pentru *mediul rural*.

Este important să reținem că *mențiunile* cu privire la domiciliu din actul de identitate *nu au efect constitutiv* cu privire la determinarea acestuia, ci doar efect declarativ de evidență a persoanei. Practic, persoana fizică are domiciliul de drept comun în locul ales din momentul manifestării de voință, iar nu din momentul în care această modificare este efectuată în actul de identitate. În consecință, dacă domiciliul de drept comun este la o altă adresă decât cea înscrisă în actul de identitate, cel puțin pentru dreptul civil, dovada acestuia poate fi făcută, în principiu, cu orice mijloc de probă²³.

Această soluție trebuie privită din perspectiva necesității de a asigura libertatea schimbării domiciliului, garantată de lege. În esență, schimbarea domiciliului este, în principiu, totdeauna posibilă, cu excepțiile prevăzute de legea penală, fiind vorba de o regulă imuabilă, de natură să completeze libertatea circulației persoanei (art. 2 din Protocolul nr. 4 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale). Totuși este necesară *protecția terților*, mai ales împotriva celor care își schimbă domiciliul pentru a scăpa de creditori, de efectele angajamentelor lor juridice, în general, motiv pentru care legea cuprinde norme

---

²²Pentru analiza dispozițiilor Decretului nr. 68/1976 „privind schimbarea domiciliului din alte localități în orașe declarate, potrivit legii, *orașe mari*”, în prezent abrogat, Gh. Beleiu, *Drept civil. Persoanele*, 1982, p. 273-278; reglementarea prevedea limitativ situațiile în care domiciliul putea fi stabilit în „orașele mari”, considerate, la acea vreme, a fi următoarele: Arad, Brașov, Brăila, București, Cluj, Constanța, Craiova, Galați, Iași, Pitești, Ploiești, Sibiu, Timișoara și Târgu Mureș; această gravă restrângere a libertății alegerii domiciliului era motivată de „asigurarea unei juste corelări între dezvoltarea economico-socială a orașelor mari și folosirea rațională a resurselor de forță de muncă locală, precum și pentru realizarea și asigurarea fondului locativ necesar în raport de creșterea populației”.

²³Gh. Beleiu, *Drept civil român*, 2001, p. 401; G. Boroi, *Drept civil*, 2000, p. 342; V.V. Popa, op. cit., 2005, p. 405; M.N. Costin, op. cit., vol. 2, p. 322; C. Stătescu, op. cit., 1970, p. 152-153; D. Lupulescu, A. M. Lupulescu, *Identificarea persoanei fizice*, Ed. Lumina Lex, București, 2002, p. 108; soluția este admisă și de jurisprudență, chiar în perioada în care existau reglementări restrictive privind alegerea domiciliului; Trib. Suprem, decizia civilă nr. 576/1972, R.R.D. nr. 10/1972, p. 147, care precizează că domiciliul, fiind o stare de fapt, poate fi dovedit prin *orice mijloc de probă* pentru ca, într-adevăr, să se poată stabili în mod real localitatea în care persoana fizică își are locuința statornică sau principală.

particulare (în ideea de a-i determina pe cei care își schimbă domiciliul să solicite efectuarea mențiunilor corespunzătoare în actele de identitate).

Este interesant să amintim, chiar dacă nu mai sunt în vigoare, dispozițiile Codului civil în materia schimbării domiciliului; astfel, art. 88 prevedea: „Schimbarea de domiciliu se operează prin locuința în fapt într-un alt loc, unită cu intenția de a-și statornici acolo principala sa așezare”; în continuare se menționa că „dovada intenției rezultă din adins declarațiune, făcută atât la autoritatea comunală a locului ce se părăsește, cât și la acea a locului unde și-a strămutat domiciliul” (art. 89), iar „în lipsă de declarațiune expresă, dovada intențiunii va depinde de împrejurări”.

Doctrina noastră mai veche, comentând aceste dispoziții, arăta, pe bună dreptate, că persona fizică își menține *solo animo, animo manendi*, domiciliul de origine până când îl strămută în altă parte. Pentru schimbarea domiciliului trebuie îndeplinite două condiții: a) faptul locuirii în alt loc; b) intenția de a-și strămuta acolo principala așezare. Locuința fără intenție constituie numai o reședință, iar intenția fără faptul locuinței nu este decât un proiect²⁴.

Pe de altă parte, pentru buna desfășurare a procesului penal ori pentru a împiedica sustragerea învinutului sau inculpatului de la urmărirea penală, se poate lua față de acesta anumite măsuri preventive, printre care „obligarea de a nu părăsi localitatea” ori „obligarea de a nu părăsi țara” (art. 136 C.proc.pen.). Legea prevede expres condițiile în care asemenea măsuri pot fi luate și conținutul acestora și obligațiile persoanei față de care s-a dispus o asemenea măsură²⁵. Măsura obligării de a nu părăsi localitatea constă în îndatorirea învinutului sau inculpatului de a nu părăsi localitatea în care locuiește, fără încuviințarea organului care a dispus această măsură, iar printre obligațiile impuse de lege este prevăzută și aceea de *a nu-și schimba locuința fără încuviințare*. Este evident că în această perioadă persoana fizică nu mai este liberă să decidă cu privire la alegerea domiciliului său, iar orice schimbare neautorizată este menită să-i îngreuneze situația în procesul penal. Observăm că legea penală vorbește de *locuință*, iar nu de domiciliu, așa încât sensul acestei noțiuni este mai larg decât noțiunea de domiciliu din dreptul civil (pe care o include). Legea interzice orice schimbare în fapt a locului unde persoana își desfășoară viața privată, *a fortiori* schimbarea domiciliului, în înțelesul legii civile.

5. Domiciliul legal. Domiciliul legal este la adresa la care, potrivit legii, anumite persoane au locuința principală. Decretul nr. 31/1954 privind persoanele fizice și juridice cuprinde mai multe dispoziții în această materie; mai întâi art. 14

---

²⁴ D. Alexandresco, Explicațiunea dreptului civil român, tom I, 1906, p. 464-466; pentru analiza art. 103-105 C.civ.fr. (corespunzătoare art. 88-90 C.civ.rom.), în vigoare, Fr. Terré, D. Fenouillet, op. cit., p. 163-164, nr. 202; pentru noțiunea de domiciliu și respectarea dreptului la domiciliu în jurisprudența C.E.D.O., art. 8, a se vedea C. Bîrsan, op. cit., 2005, p. 657-664.

²⁵ I. Neagu, Drept procesual penal. Partea generală, tratat, Ed. Global Lex, București, 2004, p. 402-403.

prevede: (1) „Domiciliul *minorului* este la părinții săi sau la acela dintre părinți la care el locuiește statornic”. (2) „Domiciliul copilului încredințat de instanța judecătorească unei a treia persoane rămâne la părinții săi, iar în cazul în care aceștia au domiciliu separat și nu se înțeleg la care dintre ei va avea domiciliul copilul, decide instanța judecătorească”. (3) „Domiciliul minorului în cazul în care numai unul dintre părinții săi îl reprezintă ori în cazul în care se află sub tutelă precum și domiciliul persoanei puse sub interdicție, este la reprezentantul legal”. Pe de altă parte, art. 15 prevede: (1) „În cazul în care s-a instituit o curatelă asupra bunurilor celui care a dispărut, cel dispărut are domiciliul la curator, în măsura în care acesta este îndreptățit să-l reprezinte”. (2) „Dacă un custode sau un curator a fost numit asupra unor bunuri succesoriale, cei chemați la moștenire au domiciliul la custode sau la curator, în măsura în care acesta este îndreptățit să-i reprezinte”. La rândul său, Codul familiei cuprinde dispoziții privind domiciliul copilului minor și minorului aflat sub tutelă²⁶; potrivit art. 100: (1) „Copilul minor locuiește la părinții săi”. (2) „Dacă părinții nu locuiesc împreună, aceștia vor decide, de comun acord, la care dintre ei va locui copilul”. (3) „În caz de neînțelegere între părinți, instanța judecătorească, ascultând autoritatea tutelară, precum și pe copil, dacă acesta a împlinit 10 ani, va decide ținând seama de interesele copilului”; art. 122 prevede: (1) „Minorul pus sub tutelă locuiește la tutore. Numai cu încuviințarea autorității tutelare, minorul poate avea o altă locuință”.

Pentru situația specială a copilului lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi, art. 59 și art. 64 alin. (1) din Legea nr. 272/2004 impun regula potrivit căreia pe durata plasamentului ori plasamentului de urgență, domiciliul copilului se află, după caz la persoana, familia, asistentul maternal sau serviciul de tip rezidențial care îl are în îngrijire.

În fine, art. 26 din Ordonanța de urgență nr. 97/2005 prevede: (2) „Domiciliul minorului este la părinții săi sau la acela dintre părinți la care el locuiește ori, după caz, la reprezentantul său legal sau la persoana fizică sau juridică la care este încredințat în plasament”; aceste reguli se aplică și în cazul persoanei fizice puse sub interdicție [art. 26 alin. (3)].

Din dispozițiile legale menționate rezultă că domiciliul legal este stabilit de lege pentru anumite categorii de persoane fizice, de regulă, persoane lipsite de capacitate de exercițiu ori care au capacitate de exercițiu restrânsă, iar *caracteristicile* acestuia sunt:

---

²⁶În soluționarea situațiilor privind domiciliul copilului minor se va ține seama și de principiul interesului superior al copilului reglementat de Legea nr. 272/2004 (art. 2); Codul civil stabilea domiciliul legal pentru: a) *femeia măritată* – la domiciliul bărbatului său; b) *minorul neemancipat* – la părinții sau tutorele său; majorul interzis – la curatorul său (art. 93); c) cel care *primește o funcție publică pe viață* – la locul unde este chemat să exercite acea funcție (art. 91-92); d) *servitori* – la persoana pe care o servesc, dacă locuiesc în același loc (art. 94); a se vedea *D. Alexandresco*, Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil român, tom I, 1906, p. 466-478.

a) este impus de lege prin norme imperative, așa încât constituie o *excepție* de la principiul libertății alegerii domiciliului; stabilirea sa nu depinde de voința persoanei în cauză și nici de voința persoanei la care este stabilit;

b) are semnificația unei măsuri de ocrotire a anumitor persoane;

c) coincide cu domiciliul *de drept comun* (voluntar) al persoanei fizice care exercită ocrotirea; domiciliul legal se caracterizează prin *stabilitate, unicitate, obligativitate și inviolabilitate*, întocmai ca și domiciliul persoanei care exercită ocrotirea.

Generic, legea stabilește acest domiciliu prin indicarea domiciliului persoanei care realizează ocrotirea, așa încât se observă că *minorul* are domiciliul legal, după caz, la: a) părinții săi; b) părintele la care locuiește statornic; c) părintele care-l ocrotește; d) tutore²⁷. Pe de altă parte, *interzisul judecătoresc* are domiciliul legal la tutore. În fine, *cel ocrotit prin curatelă* are domiciliul legal la curatorul său, în măsura în care acesta este în drept să-l reprezinte.

Este ușor să acceptăm că domiciliul legal *se schimbă* odată cu schimbarea domiciliului de drept comun al persoanei fizice care realizează ocrotirea. Pentru minor, schimbarea domiciliului mai poate interveni în caz de reîncredințare, prin hotărâre judecătorească, ori prin schimbare sau încetarea măsurii speciale de ocrotire, după caz.

În fine, domiciliul legal se dovedește, în principiu, prin probarea domiciliului de drept comun al persoanei care asigură ocrotirea celui cu domiciliu legal. În fine, mai trebuie precizat că: a) minorul de peste 14 ani își dovedește domiciliul cu cartea de identitate (prima carte de identitate se eliberează la 14 ani, potrivit art. 14-16 din Ordonanța de urgență nr. 97/2005); b) dacă este necesar, se poate folosi și hotărârea judecătorească de încredințare a minorului ori decizia de instituire a tutelei ori curatelei (din care reiese domiciliul de drept comun al ocrotitorului).

6. Domiciliul convențional (domiciliul ales). Pentru a facilita încheierea și executarea tranzacțiilor dintre persoane aflate în localități depărtate, în ideea susținerii celerității relațiilor contractuale ori pentru a răspunde interesului particularilor, legea permite părților unui contract (indiferent de cetățenie) să își aleagă un domiciliu special, fie în locul unde se află domiciliul de drept comun al uneia dintre ele, fie în alt loc deosebit. În același fel, în cadrul procesului civil, legea oferă persoanelor implicate posibilitatea să își aleagă un domiciliu „*pentru proces*”, diferit de domiciliul de drept comun.

Alegerea domiciliului are loc, de regulă, în situația în care două persoane care locuiesc în localități aflate la o distanță destul de mare (*exempli gratia*, vânzătorul este din Craiova, iar cumpărătorul din Timișoara), când poate deveni dificil pentru creditor să fie obligat, ca la nevoie, să-l urmărească pe debitor la instanța

---

²⁷Gh. Belei, *Drept civil român*, 2001, p. 403; G. Boroș, *Drept civil*, 2002, 343; M. Avram, *Filiația. Adopția națională și internațională*, All Beck, București, 2001, p. 83; E. Lupan, *op. cit.*, 1999, p. 172-173.

corespunzătoare domiciliului său²⁸. Creditorul are interes ca eventualele litigii ce s-ar naște să se judece de către instanța apropiată de domiciliul său, iar acest scop poate fi atins dacă obține de la cealaltă parte o *alegere de domiciliu*. Pentru că are consecințe juridice importante (în principal, afectează competența teritorială a instanței) domiciliul ales, care rezultă, de principiu, din acordul liber al celor implicați, trebuie prevăzut expres și clar în angajamentul părților (el nu se presupune)²⁹.

Domiciliul convențional *nu este un veritabil domiciliu*, el desemnează locul (adresa) stabilit prin acordul de voință al părților, în vederea executării actului juridic în acel loc ori pentru soluționarea litigiului și comunicarea actelor de procedură³⁰. Foarte important în materia dreptului procesual civil, domiciliul ales este, de regulă, o *convenție de prorogare a competenței instanței*, prin care părțile convin să modifice *competența teritorială normală*, în sensul că reclamantul este obligat să-l cheme în judecată pe pârât la domiciliul ales, iar nu la cel real (de drept comun). Există situații când domiciliul ales nu rezultă dintr-un *acord de voință*, ci este stabilit *unilateral* de către una din părți [art. 93, art. 112 alin. (1) pct. 1 și art. 114¹ alin. (4) C.proc.civ.]. Se poate spune că domiciliul ales este în aceste situații *cel declarat* de parte, în sensul că adresa indicată de aceasta va fi cea folosită pentru îndeplinirea procedurii de citare și de comunicare a actelor de procedură³¹.

7. Delimitarea domiciliului ales de domiciliul de drept comun. În modul în care este conceput, domiciliul ales nu se confundă cu domiciliul de drept comun, iar principalele deosebiri dintre ele pot să privească următoarele aspecte: 1) domiciliul de drept comun este *general*, iar domiciliul convențional (de elecțiune) este *special* pentru o afacere juridică determinată; 2) domiciliul de drept comun se stinge prin moartea titularului, dar domiciliul ales (pentru contract sau pentru

---

²⁸Competența teritorială de drept comun se stabilește după domiciliul pârâtului (*actor sequitur forum rei*), a se vedea *D. Ghiță*, *Drept procesual civil*, Ed. Universitaria, Craiova, 2006, p. 53-57.

²⁹Domiciliul ales este o convenție *accesorie*, de unde rezultă că: 1) este supus acțiunii principiului de drept *accessorium sequitur principale*; 2) este supus cerințelor legale privind condițiile și efectele actelor juridice bilaterale. Fiind o convenție, domiciliul ales *nu are caracterele juridice* ale domiciliului de drept comun; el determină apariția unor drepturi și obligații civile, care însă nu se confundă cu dreptul personal nepatrimonial la domiciliu.

³⁰*D. Alexandresco*, *Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil*, tom I, 1906, p. 479-480; *G. Boroș*, *Drept civil*, 2002, p. 343; *Gh. Beleiu*, *Drept civil român*, 2001, p. 404-405; *E. Lupan*, op. cit., 1999, p. 175-176; *M.N. Costin*, op. cit., vol. II, 1984, p. 313; *I. Dogaru*, *Drept civil român*, 2000, p. 446-447; *S. Cercel*, *A. Florea*, *A. Ponea*, op. cit., 2003, p. 112-114; *Fr. Terré*, *D. Fenouillet*, op. cit., p. 172, nr. 213.

³¹I.C.C.J., decizia civilă nr. 70/2004, B.J.C.D. 2004, Ed. All Beck, București, 2005, p. 681 – Referitor la regularitatea stabilirii domiciliului ales în timpul procesului, s-a arătat că declarația de recurs, conform art. 302 C.proc.civ., este un act de procedură săvârșit în fața instanței a cărei hotărâre se atacă. Ea nu poate fi considerată și cerere de ordin administrativ privind comunicarea deciziei recurate la o altă adresă decât cea la care partea a fost citată pe tot parcursul procesului.

proces) este transmisibil moștenitorilor; 3) domiciliul de drept comun este unic, în vreme ce o persoană poate alege câte un domiciliu diferit pentru fiecare afacere în care este implicată; 4) domiciliul de drept comun poate fi schimbat după libera voință a titularului, după cum am văzut, iar domiciliul ales, când rezultă din acordul părților, poate fi schimbat numai printr-un acord de voință contrar (*mutuus consensus/mutuus dissensus*).

Pentru a fixa mai bine delimitarea dintre cele două noțiuni, vom analiza raportul dintre domiciliul de drept comun și cel ales într-o materie aparte a procedurii civile: *procedura de citare a părților*. În esență, în soluționarea raporturilor juridice pentru care a fost stabilit, va fi luat în considerare întotdeauna domiciliul ales (declarat), având prioritate față de domiciliul de drept comun (real)³². Astfel, este ușor să acceptăm că partea va fi citată, pe tot timpul procesului civil (fond, căi de atac) la adresa declarată (aleasă), iar nu la adresa menționată în cartea sa de identitate ori unde își are locuința statornică sau vremelnică³³. Eventualele riscuri determinate de declararea unui *domiciliu pentru proces* aparțin celui care alege. Părțile sunt libere a alege și a schimba domiciliul ales pe tot timpul judecării sub rezerva avertismentului prevăzut în art. 98 C.proc.civ.: nu va fi luată în seamă schimbarea domiciliului dacă nu este comunică instanței și părții adverse³⁴. Pe de altă parte, domiciliul ales va fi folosit cu această semnificație nu doar de cel care l-a ales, dar și de *toți ceilalți participanți la procesul civil*: partea adversă, intervenientul, cel chemat în garanție, instanța de judecată etc. Altfel zis, domiciliul (real sau ales) rămâne *dobândit cauzei*, așa încât pe tot parcursul procesului partea va fi valabil citată³⁵ (la adresa respectivă).

Practic, în materia *procedurii de citare* noțiunea de domiciliu (și reședință) interesează numai prin prisma (atingerii) finalității acestei proceduri (încunoș-

---

³² I.C.C.J., decizia civilă nr. 5613/2004, B.J.C.D. 2004, Ed. All Beck, București, 2005, p. 665 – Faptul alegerii unui domiciliu nu instituie pentru instanță obligația comunicării actelor de procedură la domiciliul ales, decât în măsura în care, odată cu alegerea domiciliului s-a indicat și numele persoanei la care se va face comunicarea; C.S.J., decizia civilă nr. 1944/2003, B.J.C.D. 2003, Ed. All Beck, București, 2005, p. 562 – Dacă partea a indicat domiciliul ales în condițiile art. 93 C.proc.civ., citarea părții și comunicarea hotărârii la domiciliul său, iar nu la cel ales, constituie o vătămare procesuală în condițiile art. 105 alin. (2) C.proc.civ., care nu va putea fi înlăturată decât prin desființarea hotărârii.

³³ Trib. Dolj, decizia civilă nr. 465/2007 (nepublicată); Idem, decizia civilă nr. 692/2006 (nepublicată) care arată că domiciliul ales de parte, în condițiile art. 93 C.proc.civ., este valabil în timpul procesului la fond și în căile de atac (apel și recurs), însă nu se mai menține în căile extraordinare de atac și în faza de executare silită, partea fiind înștiințată la domiciliul sau din momentul promovării acestor noi proceduri.

³⁴ Dispozițiile art. 98 C.proc.civ. nu disting între domiciliul de drept comun și cel ales, așa încât nu trebuie interpretate restrictiv în sensul că privesc numai schimbarea domiciliului de drept comun (voluntar), ci în sensul că privesc și schimbarea domiciliului ales (*ubi lex non distinguit nec nos distinguere debemus*)

³⁵ O. Ungureanu, Nulitățile procedurale civile, Ed. All Beck, București, 1998, p. 106; S. Cerel, Comentariu la decizia nr. 974/2004 a Tribunalului Dolj, C.J. nr. 3/2005, p. 8-16.

ținerea părților despre: existența procesului civil, locul și data judecării). Ceea ce interesează aici nu este *locul* căruia dreptul civil îi dă semnificația de domiciliu (sau reședință), ci faptul ca persoana (partea) *să cunoască procesul*. Astfel, mai întâi, persoana este citată la domiciliu sau la reședința sa (privite în sensul dreptului civil), prezumându-se că aici va fi găsită pentru a fi anunțată oficial despre litigiul (pentru a i se înmâna citația)³⁶. Imediat însă, se admite că dacă partea are o așezare agricolă, comercială, industrială sau profesională *în altă parte*, înmânarea citației și a tuturor actelor de procedură se va face la locul acestor așezări.

În plus, în considerarea situațiilor în care se poate afla partea (în armată, pe un vas de comerț, în arest, în spital) legea arată locul (special) unde va fi înmânată citația. În fine, se admite că înmânarea citației se poate face *oriunde*, dacă cel citat este de acord. Această soluție reglementată în art. 90 alin. (2) C.proc.civ. potrivit căreia înmânarea citației poate fi făcută *în orice loc se află partea*³⁷ (indiferent unde, pretutindeni) arată cel mai bine ce interesează aici și dezvăluie semnificația aparte a noțiunii de domiciliu în materia procedurii de citare³⁸. Dacă alăturăm și faptul că domiciliul ales are prioritate față de cel real observăm că, față de sensul primit în dreptul civil, pentru dreptul procesual civil domiciliul/reședința se caracterizează printr-o mai mare mobilitate și are un conținut mai larg. În această materie, nu interesează adresa din localitatea unde persoana își are locuința statornică ori temporară (ca atribut de identificare în spațiu), ci adresa unde poate fi anunțată oficial despre procesul civil, locul unde poate primi corespondența privind litigiul, care poate fi, în cele din urmă, oriunde și, mai ales, acolo unde partea a decis prin alegerea unui domiciliu.

Uneori părțile unui contract menționează locul unde s-a ales domiciliul, dar desemnează și o persoană care să-l reprezinte pe debitor, care va primi toată corespondența oficială privind derularea contractului respectiv, persoană care apare ca un mandatar al debitorului (*est mandatum de recipiendis citationibus*). Dacă acest mandatar își schimbă domiciliul ori mandatul încetează (spre exemplu, mandatarul moare), domiciliul ales își va păstra efectul său atributiv de competență (creditorul este liber să introducă acțiunea la instanța competentă în funcție de domiciliul ales), însă citațiile și celelalte acte de procedură vor fi comunicate la domiciliul de drept comun (real) al debitorului³⁹.

---

³⁶ În doctrină se arată că unul din principiile fundamentale în legătură cu realizarea procedurii de citare este acela potrivit căruia citația se înmânează la domiciliul sau reședința celui citat, regulă de la care legea noastră procesuală face importante excepții, printre care și situația domiciliului ales, *I. Leș*, *Tratat de drept procesual civil*, Ed. All Beck, București, 2001, p. 258.

³⁷ Legea garantează libertatea părții de a refuza primirea citației în această situație, caz în care citația se va înmâna într-unul din locurile stabilite deja: domiciliul de drept comun, reședință, domiciliul ales etc. Refuzul părții nu este (și nu poate fi) sancționat.

³⁸ *V.M. Ciobanu, G. Boro*, *Drept procesual civil, Curs selectiv*, ed. a 3-a, ed. All Beck, București, 2005, p. 147.

³⁹ *D. Alexandresco*, *Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil*, tom I, 1906, p. 485-486, care arată că soluția va fi aceeași în situația în care casa în care debitorul și-a ales domiciliul ar fi fost distrusă prin foc, inundație sau alte împrejurări.